

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs, Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Profesörü, Sağlık Politikası ve Yönetimi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne Milenyum Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanlık yapmaktadır.

IŞİD neden devamlılık gösteriyor?

IŞİD'in yükselişi Batı'nın özellikle ABD'nin mevcut stratejisinin noksanlarının bir göstergesi. Batı IŞİD'i yenebilir. Buradaki soru ABD bu sonucu elde etmek için gerekli stratejik değerlendirmeyi yapacak mı?

IŞİD'in öldürücü etkisinin Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Asya'nın bazı kısımlarına ulaştığını İstanbul, Dhaka ve Bağdat'ta ki büyük terör saldırıları gösterdi. IŞİD, Suriye ve Irak'taki sığınaklarını elinde tuttuğu sürece terörist ağı daha fazla katliam yaratacak. Zira IŞİD'in ortadan kaldırılması zor değil. Sorun, ABD ve müttefiklerinin de dahil olduğu Irak ve Suriye'de güçleri bulunan devletlerin IŞİD'i henüz öncelikli düşman olarak görmemesidir. Artık görmeliler.

IŞİD'in çok ufak bir savaş gücü var, ABD ise Irak ve Suriye'de 20.000 ile 25.000 arası ve Libya'da ortalama 5000 kişilik bir savaş gücüne sahip. Suriye (125.000), Irak (271.500), Suudi Arabistan (233.500), Türkiye (510.000) ve İran'ın (523.000) etkin askeri personeli ile kıyasladığımızda IŞİD oldukça ufak kalıyor.

Amerikan Başkan'ı Barack Obama'nın Eylül 2014 'de IŞİD'i "ayrıştır ve sonunda yok et" vaadine rağmen, ABD ve müttefikleri olan Suudi Arabistan, Türkiye ve İsrail (perdenin arkasında) onun yerine Suriye lideri Beşar Esad'ın düşüşüne odaklanmış durumdalar. Gizli kamera ile yakın zamanda çekilmiş İsrail'li tümgeneral Herzi Halevy'nin açıklamasını göz önünde bulundurun: (Halevy'nin konuşmayı yaptığı yerde bulunan bir gazeteci tarafından bana aktarılmıştır.): "İsrail Suriye'deki durumun mağlubiyetle (IŞİD'in) bitmesini, süper güçlerin bölgeden ayrılmasını ve (İsrail'in) daha büyük gücü olan Hizbullah ve İran'la baş başa bırakılmasını görmek istemiyor."

İsrail'in önceliği Esad

IŞİD'e karşı olsa da Esad'ın İran desteği İsrail için daha büyük bir kaygı sebebi. Esad, İsrail'in iki düşmanı olan Hizbullah ve Hamas'ın milis güçlerinin İran tarafından desteklenmesine izin veriyor. Bu nedenle İsrail Esad'ın ortadan kaldırılmasına, IŞİD'in yenilmesinden daha fazla önem veriyor.

CIA, Suudi Arabistan desteği ile uzun zamandır cihat yanlılarını silahlandırmakta ve eğitim vermektedir. Dolayısıyla bu cihat yanlılarına CIA ve Suudi ortaklarınca yapılan doğrudan destek politikası, IŞİD'in öngörülemeyen oluşumuna sebep olmuştur.

Yeni muhafazakârlar tarafından yönetilen ABD için Suriye savaşı, soğuk savaşın sonunda ABD'nin küresel hegemonyasının sağlanması için Savunma Sekreteri Richard Cheney ve Paul Wolfowitz tarafından başlatılmış bir projenin devamı. 1991 yılında Wolfowitz ABD General'i Wesley Clark'a : "Öğrendiğimiz bir şey (Körfez Savaşı'nda) bölgede, Ortadoğu'da, kendi askerimizi kullanabiliriz ve Sovyetler bizi durduramaz. 5 ila 10 yıl içinde yeni bir süper güç bize meydan okuyana kadar tüm Sovyet rejimlerini, Suriye, İran, Irak, ortadan kaldırırız" demiştir.

Ortadoğu'da çeşitli ABD savaşları Afganistan, Irak, Suriye, Libya ve diğerleri, önce Sovyetler Birliği'nin sonra Rusya'nın sahneden çekilmesini ve ABD'ye hegemonik güç sağlamasını amaçlıyordu. Tüm bu çabalar umutsuz bir şekilde başarısız oldu.

Suudi Arabistan ve İsrail için asıl amaç Esad'ın yerinden edilmesiyle İran'ın zayıflatılması. Suriye, Şii İran ile Sünni Suudi Arabistan arasında Suriye'nin savaş alanlarında, Yemen'de, daha sert Şii-Sünni çatışmasının meydana geldiği Bahreyn'de ve bölgedeki diğer ülkelerdeki (Suudi Arabistan'ın kendisi de dahil olmak üzere) geniş çaplı dolaylı savaşların geçtiği yerlerden biri.

Esad'ın devrilmesi Türkiye'nin bölgedeki etkisini artırabilir. Ancak şu durumda Türkiye güney sınırında üç düşmanla yüzleşiyor: Esad, IŞİD ve milliyetçi Kürtler. IŞİD şu ana kadar Türkiye'nin Esad ve Kürtlerle olan sorunlarından dolayı arka planda kalmışsa da IŞİD'in Türkiye'yi hedef alan terör saldırıları bu durumu değiştirebilir.

Rusya ve İran'da dolaylı savaşlar ve milislerin operasyonlarını desteklemesi ile kendi bölgesel menfaatlerinin peşindeler. Yine de ikisi de IŞİD'i bitirmek ve diğer sorunları çözmek için hazır olduklarının sinyallerini verdiler. ABD ise şimdiye kadar Esad'ın düşüşüne odaklandığı için bu teklifleri hiçe saydı.

ABD dış siyaset kurumu Rusya Başkanı Vladimir Putin'i Esad'ı savunuyor diye suçlarken Rusya ABD'yi Esad'ı devirmek istiyor diye suçladı. Bu şikâyetler birbirine simetrik gibi gözükse de aslında değil. ABD ve müttefiklerinin Esad'ı düşürmesi BM sözleşmesine aykırı iken aynı sözleşmeye göre Rusya'nın Esad'ı desteklemesi Suriye'nin meşru müdafaa hakkına uygundur. Evet Esad bir despottur ama BM Sözleşmesi hiç bir ülkeye hangi despotun görevden alınacağını belirleme hakkı vermez.

ABD'nin taktiksel kusurları

IŞİD'in devamlılığı ABD'nin dış siyasetinde vahim bir taktiksel kusur ile üç stratejik noksanlığın altını çiziyor. İlk olarak yeni muhafazakar arayışının rejim değişikliği ile ABD'nin hegemonisini sağlanması yalnızca zalim bir tavır değil, geleneksel bir imparatorluk hilesidir. ABD, Suriye ve Libya son örnekleri olmak üzere bunu denediği her yerde kaybetmiştir.

İkinci olarak, CIA Suudi Arabistan desteği ile uzun zamandır cihat yanlılarını silahlandırmakta ve eğitim vermektedir. Dolayısıyla bu cihat yanlılarına CIA ve Suudi ortaklarınca yapılan doğrudan destek politikası, IŞİD'in öngörülemeyen oluşumuna sebep olmuştur.

Üçüncü olarak, ABD'nin İran ve Rusya amansız birer düşmandır algısı birçok bakımdan çağdışı ve kendini doğrulayan bir kehanet. İki ülke ile uzlaşmak mümkün.

Dördüncü olarak, taktiksel açıdan ABD'nin hem Esad'a hem de IŞİD'e karşı iki farklı cephede savaşmaya çalışması başarısız oldu. Esad zayıfladığı anda IŞİD ve El Nusra Cephesi'nin içinde bulunduğu Sünni cihat yanlıları boşluğu doldurdular.

Esad ve Iraklı karşıtları ABD, Rusya, Suudi Arabistan ve İran'ın hava koruması ve lojistik destek vermesi durumunda IŞİD'i yenebilir. Evet, Esad gücü elinde tutabilir, evet, Rusya Suriye ile müttefikliğine devam edebilir ve evet İran'ın orada bir etkisi olabilir. Terör saldırıları bir ihtimal IŞİD'in adıyla da olsa da şüphesiz ki devam edecektir ama örgüt Suriye ve Irak'ı operasyon üssü olarak kullanamayacaktır.

IŞİD nasıl bitirilir?

Bu tarz bir sonuç IŞİD'i Ortadoğu'da bitirmenin haricinde daha genel olarak bölgesel gerilimi azaltmaya da zemin hazırlayabilir. ABD ve Rusya yeni bir soğuk savaştan geçen girişimlerini cihat yanlısı terörizmin kökünü kazımak üzere geriye çekebilir (Ukrayna'nın NATO'ya alınmaması veya Doğu Avrupa'da füze savunma sistemleri kurulabilmesi sözü yardımcı olabilir).

Daha fazlası da var, IŞİD'i bitirmek için işbirlikçi bir yaklaşım Suudi Arabistan ile Türkiye'ye İran ile geçici bir anlaşma sağlamak için bir neden ve fırsat verebilir. İran'ın batı dünyasıyla ekonomik ve jeopolitik bir uzlaşmacı ilişkisi İsrail'in güvenliğini artırabilir dolayısıyla Filistin ile olan iki devletin gecikmiş uzlaşmasını sağlayabilir.

IŞİD'in yükselişi Batı'nın özellikle ABD'nin mevcut stratejisinin noksanlarının bir göstergesi. Batı IŞİD'i yenebilir. Buradaki soru ABD bu sonucu elde etmek için gerekli stratejik değerlendirmeyi yeniden yapacak mı?

Telif hakkı: Project Syndicate, 2016. www.project-syndicate.org